



---

## **CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ**

SEKRETARIAT

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24

ZESPÓŁ REALIZACJI

00 - 503 W A R S Z A W A

BADAŃ

621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17

TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET:

<http://www.cbos.pl>

E-mail: [sekretariat@cbos.pl](mailto:sekretariat@cbos.pl)

BS/110/99

## **POLACY, CZESI I WĘGRZY O EDUKACJI W SWOICH KRAJACH**

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH  
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W Polsce, Czechach i na Węgrzech poziom kształcenia w szkołach publicznych uzyskuje znacznie więcej ocen pozytywnych niż negatywnych. Stosunkowo najmniej korzystnie oceniają go Węgrzy - zarówno na szczeblu podstawowym (61% opinii pozytywnych), średnim (53%), jak i wyższym (42%). Edukację w publicznych szkołach podstawowych zdecydowanie najlepiej oceniają Czesi (72%), w średnich - Czesi tak samo jak Polacy (odpowiednio 63% i 64%), natomiast publiczne szkolnictwo wyższe najwięcej pozytywnych ocen uzyskuje w Polsce (57%).
- Na nierówności w dostępie młodzieży do publicznych szkół średnich wskazuje prawie trzy czwarte Węgrów (73%), połowa Polaków (49%) i ponad jedna czwarta Czechów (27%). Znacznie więcej ankietowanych dostrzega nierówność szans edukacyjnych w publicznym szkolnictwie wyższym (na Węgrzech - 84%, w Polsce - 70%, a w Czechach - 60%). W każdym z tych krajów wyraźnie więcej respondentów określa te nierówności jako umiarkowane niż jako skrajne.
- W przewidywaniach dotyczących dostępu młodzieży do publicznych szkół średnich w najbliższych latach najbardziej pesymistyczni są Węgrzy, najbardziej optymistyczni - Czesi, a Polacy pod tym względem zajmują pozycję pośrednią. Także w odniesieniu do szkolnictwa wyższego stosunkowo najbardziej pomyślnie są prognozy Czechów. W każdym z trzech krajów przewidywania dotyczące równości w dostępie młodzieży do szkół publicznych są bardziej pesymistyczne w odniesieniu do szkolnictwa wyższego niż średniego.
- Prywatne szkolnictwo w największym stopniu popierają Węgrzy - ponad połowa z nich opowiada się za istnieniem, obok publicznych, również prywatnych szkół podstawowych (59%), średnich (62%) oraz wyższych (60%). Na drugim miejscu sytuują się Polacy, wśród których zwolennicy prywatnego szkolnictwa podstawowego, średniego i wyższego stanowią odpowiednio: 49%, 54% i 55%. Czesi zdecydowanie najchętniej popierają prywatne szkolnictwo podstawowe oraz wyższe (po 34%), a niemal równie często jak Polacy opowiadają się za istnieniem prywatnych szkół średnich (odpowiednio 56% i 54%).

Kolejne badanie porównawcze przeprowadzone we współpracy między CBOS, IVVM (Instytutem Badania Opinii Społecznej w Pradze) oraz TÁRKI (Centrum Informatyki i Badań Społecznych w Budapeszcie) dotyczyło problemów edukacji w Polsce, Czechach i na Węgrzech<sup>1</sup>. Interesowało nas, jak w każdym z tych krajów oceniany jest system szkolnictwa publicznego pod względem poziomu kształcenia oraz dostępu młodzieży do szkół średnich i wyższych, a także - jakim poparciem cieszy się szkolnictwo niepubliczne.

#### **OCENA POZIOMU KSZTAŁCENIA W SZKOŁACH PUBLICZNYCH**

Poziom kształcenia w szkolnictwie publicznym uzyskuje w każdym z trzech wymienionych krajów znacznie więcej ocen pozytywnych niż negatywnych. Im wyższy jednak szczebel edukacji, tym mniej jest korzystnych ocen, a zarazem tym większy odsetek respondentów nie ma sprecyzowanego zdania. Poziomu kształcenia w szkolnictwie wyższym nie potrafi ocenić jedna trzecia ankietowanych Polaków, ponad dwie piąte Czechów oraz połowa Węgrów. Ponadto Węgrzy znacznie częściej niż pozostali nie mają wyrobionej opinii o każdym ze szczebli swojego szkolnictwa.

Okazuje się też, że w porównaniu z Czechami i Polakami właśnie Węgrzy są najmniej zadowoleni z poziomu kształcenia w swoim kraju - zarówno w publicznym szkolnictwie podstawowym, średnim, jak i wyższym. Edukację w publicznych szkołach podstawowych zdecydowanie najlepiej oceniają Czesi (72% ocen pozytywnych), w szkołach średnich Czesi postrzegają ją tak samo jak Polacy (odpowiednio 63% i 64%), natomiast publiczne szkolnictwo wyższe najwięcej pozytywnych ocen uzyskuje w Polsce (57%).

---

<sup>1</sup> Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (109), 16-22 czerwca '99, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1099). Pozostałe badania również zrealizowano w czerwcu '99 na próbach liczących 1020 osób w Czechach oraz 1527 osób na Węgrzech.

Tabela 1

Oceny obecnego poziomu kształcenia w:	Czechy	Polska	Węgry
	w procentach		
<b>- publicznych szkołach podstawowych</b>			
Pozytywna	72	67	61
Negatywna	12	17	17
Trudno powiedzieć	16	17	22
<b>- publicznych szkołach średnich kończących się maturą (licea, technika)</b>			
Pozytywna	63	64	53
Negatywna	12	13	12
Trudno powiedzieć	25	24	35
<b>- publicznych uczelniach wyższych</b>			
Pozytywna	49	57	42
Negatywna	7	9	8
Trudno powiedzieć	44	34	50

#### OCENA DOSTĘPU MŁODZIEŻY DO PUBLICZNYCH SZKÓŁ ŚREDNICH ORAZ WYŻSZYCH

Równość w dziedzinie dostępu młodzieży do szkół publicznych średniego i wyższego szczebla zdecydowanie najgorzej oceniają Węgrzy, najlepiej zaś Czesi, Polacy zajmują pod tym względem pośrednią pozycję. Na nierówności w dostępie do szkół średnich, wynikające ze stopnia zamożności rodzin, wskazuje prawie trzy czwarte Węgrów, połowa Polaków i tylko ponad jedna czwarta Czechów. Znacznie większe grupy dostrzegają nierówność szans edukacyjnych w publicznym szkolnictwie wyższym: na Węgrzech - 84%, w Polsce - 70%, a w Czechach - 60% ankietowanych. Należy jednak pamiętać, że w każdym z tych krajów wyraźnie więcej respondentów określa te nierówności jako umiarkowane („możliwości kształcenia się są obecnie większe dla dzieci z bogatych rodzin”) niż jako skrajne („możliwości kształcenia się mają dzieci tylko z bogatych rodzin”). O istnieniu skrajnych nierówności w publicznym szkolnictwie wyższym przekonana jest jednak prawie jedna czwarta Węgrów (23%), jedna piąta Polaków (20%) i niespełna jedna siódma Czechów (15%). Znacznie mniej osób krytycznie ocenia publiczne szkoły średnie (11% na Węgrzech, 8% w Polsce i 3% w Czechach).

Tabela 2

Jak ocenia Pan(i) <b>obecne możliwości kształcenia się w [...]</b> Czy są one, Pana(i) zdaniem:	Czechy	Polska	Węgry
	w procentach		
<b>publicznych szkołach średnich kończących się maturą (licea, technika)</b>			
- prawie takie same dla dzieci z bogatych i biednych rodzin	66	42	21
- większe dla dzieci z bogatych rodzin	24	41	62
- możliwości kształcenia się w nich mają dzieci tylko z bogatych rodzin	3	8	11
Trudno powiedzieć	7	9	6
<b>publicznych uczelniach wyższych</b>			
- prawie takie same dla dzieci z bogatych i biednych rodzin	29	20	8
- większe dla dzieci z bogatych rodzin	45	50	61
- możliwości kształcenia się w nich mają dzieci tylko z bogatych rodzin	15	20	23
Trudno powiedzieć	11	10	8

**PROGNOZY DOTYCZĄCE DOSTĘPU MŁODZIEŻY  
DO PUBLICZNYCH SZKÓŁ ŚREDNICH ORAZ WYŻSZYCH**

W przewidywaniach dotyczących dostępu młodzieży do publicznego szkolnictwa średniego w najbliższych latach najbardziej optymistyczni są Czesi, najbardziej pesymistyczni - Węgrzy, a Polacy zajmują pod tym względem pozycję pośrednią. Także w odniesieniu do szkolnictwa wyższego znacznie więcej Czechów (16%) niż Polaków czy Węgrów (odpowiednio 10% i 8%) ocenia, że w niedalekiej przyszłości możliwości kształcenia młodzieży będą prawie takie same dla dzieci z bogatych i biednych rodzin. W każdym z tych trzech krajów prognozy dotyczące równości w dostępie młodzieży do szkół publicznych są bardziej pesymistyczne w odniesieniu do szkolnictwa wyższego niż średniego.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, czy w niedalekiej przyszłości możliwości kształcenia się młodzieży w [...] będą:	Czechy	Polska	Węgry
	w procentach		
<b>publicznych szkołach średnich kończących się maturą (licea, technika)</b>			
- prawie takie same dla dzieci z bogatych i biednych rodzin	41	23	16
- większe dla dzieci z bogatych rodzin	35	48	58
- możliwości kształcenia się w nich będą miały dzieci tylko z bogatych rodzin	11	17	15
Trudno powiedzieć	13	12	11
<b>publicznych uczelniach wyższych</b>			
- prawie takie same dla dzieci z bogatych i biednych rodzin	16	10	8
- większe dla dzieci z bogatych rodzin	35	44	50
- możliwości kształcenia się w nich będą miały dzieci tylko z bogatych rodzin	33	33	29
Trudno powiedzieć	16	13	13

Warto również podkreślić, że i w Czechach, i w Polsce przewidywania dotyczące nierówności w dostępie młodzieży do edukacji są bardziej pesymistyczne niż oceny dzisiejszej rzeczywistości - i to zarówno w odniesieniu do publicznego szkolnictwa średniego, jak i wyższego. Na Węgrzech natomiast różnice między oceną nierówności w dostępie do edukacji a prognozą w tym względzie są znacznie mniejsze. Należy jednak pamiętać, że społeczeństwo węgierskie stosunkowo najgorzej ocenia obecnie zarówno dostęp młodzieży do edukacji, jak i możliwości w tej dziedzinie na najbliższe lata. W tabeli zestawiliśmy oceny i prognozy dotyczące równości szans edukacyjnych młodzieży w każdym z trzech krajów.

Tabela 4

	Wskazania ankietowanych określających jako <b>prawie równe możliwości kształcenia się młodzieży z bogatych i biednych rodzin</b>	
	w publicznych szkołach średnich	w publicznych szkołach wyższych
	w procentach	
<b>Czechy</b>		
Oceny	66	29
Prognozy	41	16
<b>Polska</b>		
Oceny	42	20
Prognozy	23	10
<b>Węgry</b>		
Oceny	21	8
Prognozy	16	8

## SPÓLECZNE POPARCIE DLA SZKOLNICTWA NIEPUBLICZNEGO

Istnienie prywatnego szkolnictwa w największym stopniu popierają Węgrzy, którzy w porównaniu z Polakami i Czechami najgorzej oceniają swoje szkolnictwo publiczne zarówno pod względem poziomu kształcenia, jak i równości dostępu do edukacji. Ponad połowa ankietowanych Węgrów opowiada się za istnieniem - obok publicznych - również prywatnych szkół podstawowych (59%), średnich (62%) oraz wyższych (60%). Na drugim miejscu sytuują się Polacy, wśród których mniej więcej połowę stanowią zwolennicy prywatnych szkół wszystkich szczebli. Natomiast Czesi, którzy stosunkowo najlepiej oceniają swój system szkolnictwa publicznego, w zdecydowanie najmniejszym stopniu popierają prywatne szkolnictwo podstawowe oraz wyższe, a prawie równie często jak Polacy opowiadają się za istnieniem - obok publicznych - również prywatnych szkół średnich. Warto zauważyć, że tylko w Czechach przeciwnicy prywatnych szkół podstawowych i wyższych przeważają nad ich zwolennikami.

Tabela 5

Czy, ogólnie rzecz biorąc, popiera Pan(i), czy też nie, istnienie obok szkół publicznych również:	Czechy	Polska	Węgry
	w procentach		
<b>- prywatnych szkół podstawowych</b>			
Tak	34	49	59
Nie	54	41	32
Trudno powiedzieć	12	10	9
<b>- prywatnych szkół średnich</b>			
Tak	56	54	62
Nie	31	36	28
Trudno powiedzieć	13	10	10
<b>- prywatnych uczelni wyższych</b>			
Tak	34	55	60
Nie	48	33	30
Trudno powiedzieć	18	12	10



Raport UNICEF poświęcony szkolnictwu w krajach postkomunistycznych ukazuje głęboki kryzys systemu oświaty w niektórych państwach dawnego bloku. Polska, Czechy i Węgry zaliczane są jednak do tych nielicznych krajów, które radzą sobie w tej dziedzinie. Jeśli weźmiemy pod uwagę wszystkie wskaźniki dotyczące zmian w szkolnictwie w ciągu ostatnich dziesięciu lat, okazuje się, że Polska ustępuje pod wieloma względami Czechom i Węgom, nasza oświata bowiem znajduje się dopiero u progu reformy<sup>2</sup>.

Mimo takiej diagnozy, badania porównawcze wskazują, że społeczna ocena polskiego systemu szkolnictwa publicznego nie jest najgorsza - sytuuje się między oceną szkolnictwa czeskiego, które jest na ogół najlepiej postrzegane przez swoje społeczeństwo, a węgierskiego, uzyskującego najgorsze notowania. Dotyczy to zarówno oceny poziomu kształcenia w szkołach publicznych różnego szczebla oraz dostępności do nich młodzieży, jak i prognoz w tej dziedzinie.

Na marginesie warto zauważyć, że społeczeństwa porównywanych krajów różnią się również stosunkiem do szkolnictwa prywatnego. Najwięcej zwolenników ma ono wśród Węgrów, którzy są najbardziej niezadowoleni ze swoich szkół publicznych, najmniej zaś - wśród Czechów, najlepiej oceniających swoje szkoły publiczne. Polska również pod tym względem zajmuje pozycję pośrednią między Czechami a Węgrami<sup>3</sup>.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

---

<sup>2</sup> Zob. UNICEF (1998), Education For All? The MONEE project Regional Monitoring Report, No.5. Florence: UNICEF International Child Development Centre.

<sup>3</sup> Porównywaliśmy opinie grup respondentów mających uczące się dzieci oraz tych, którzy ich nie mają. Opinie różniły się głównie stopniem poinformowania o sprawach edukacji.



## ANEKS

Tabela 1

(%)

Jak, ogólnie rzecz biorąc, ocenia Pan(i) obecny poziom kształcenia w:	Czechy	Polska	Węgry
<b>- publicznych szkołach podstawowych</b>			
Bardzo dobry	10	4	6
Raczej dobry	62	63	55
Raczej zły	10	13	14
Bardzo zły	2	4	3
Trudno powiedzieć	16	17	22
<b>- publicznych szkołach średnich kończących się maturą (licea, technika)</b>			
Bardzo dobry	8	4	5
Raczej dobry	55	59	48
Raczej zły	10	11	10
Bardzo zły	2	1	2
Trudno powiedzieć	25	24	35
<b>- publicznych uczelniach wyższych</b>			
Bardzo dobry	10	6	8
Raczej dobry	39	52	35
Raczej zły	6	7	6
Bardzo zły	1	1	1
Trudno powiedzieć	44	34	50

Tabela 2

(%)

Czy, ogólnie rzecz biorąc, popiera Pan(i), czy też nie, istnienie obok szkół publicznych również [...]	Czechy	Polska	Węgry
<b>- prywatnych szkół podstawowych</b>			
Zdecydowanie tak	13	17	27
Raczej tak	21	32	31
Raczej nie	27	24	16
Zdecydowanie nie	27	17	16
Trudno powiedzieć	12	10	9
<b>- prywatnych szkół średnich</b>			
Zdecydowanie tak	15	16	26
Raczej tak	41	37	36
Raczej nie	20	24	14
Zdecydowanie nie	11	13	14
Trudno powiedzieć	13	10	10
<b>- prywatnych uczelni wyższych</b>			
Zdecydowanie tak	12	17	26
Raczej tak	22	38	34
Raczej nie	23	20	15
Zdecydowanie nie	25	13	15
Trudno powiedzieć	18	12	10

Tabela 3

(%)

Respondenci mający dzieci:	Czechy	Polska	Węgry
- uczące się w szkołach podstawowych	24	22	22
- starsze, kształcące się	16	21	15